

Vit Kukulja, Anja Pekolj in Maja Zagmajster POD ZEMLJO JE TUDI ŽIVLJENJE: ŽIVO PODZEMLJE

Slovenija se uvršča med najbolj biotsko pestra območja na svetu po številu podzemnih vrst. Najbolj izjemne med njimi so beli in črni močeril, podzemeljska školjka, jamski trdoživ in nenazadnje hrošč drobnovratnik, ki je bil prva znanstveno opisana izključno podzemeljska vrsta. Poleg omenjenih so zanimive še druge skupine, ki so pri nas zelo pestre: že omenjeni hrošči, raki, pa tudi vodni polži. V Sloveniji se nahaja tudi vrstno najbogatejša jama na svetu: Postojnsko-Planinski jamski sistem z več kot sto izključno podzemnimi živalskimi vrstami.

Bogato in raznoliko podzemno živalstvo je neprecenljiv del naše nacionalne naravne dediščine in je skupaj z edinstvenimi podzemnimi habitatmi vredno raziskovanja in varovanja. Učinkovito varovanje podzemlja je pomembno tudi zaradi dejstva, da večino pitne vode v naši državi pridobimo iz podtalnih virov. Številne podzemeljske vrste so endemične in živijo na majhnih območjih ter tako predstavljajo izziv za ekološke in evlucijske raziskave ter ohranjanje in varstvo. Podzemni organizmi so zaradi svojega skrivnega načina življenja pogosto spregledani. Velja, da je podatkov o podzemnih organizmih in njihovi razširjenosti na splošno malo, sploh v primerjavi z organizmi, ki živijo na površju. K temu pripomore tudi dejstvo, da dostop do podzemlja zahteva precejšen vložek časa in denarja, posebno opremo in v primeru obiska vertikalnih jam tudi poznavanje jarmarske vrvne tehnike. Za boljše varstvo podzemeljskih vrst in njihovih habitatov je

nujno boljše poznavanje njihovega stanja in razširjenosti. Zato je vsaka informacija o podzemnih živali, tudi naključno najdenih, zelo koristna in lahko pomembno prispeva k boljšemu poznavanju njihove razširjenosti. To predstavlja osnovo za načrtovanje prihodnjih raziskav, predvsem pa za načrtovanje primernih strategij varovanja te izjemne naravne dediščine.

V Skupini za speleobiologijo Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani delujemo mnogi biologi – jamarji, ki smo se kalili tudi v DZRLJ. Čeprav radi hodimo na terene in zbiramo podatke o živalih podzemlja, je časa za to vedno premalo, jam in krasa v Sloveniji pa veliko. Ogromno pa je vas, jamark in jamarjev, ki ste lahko zelo pomemben člen tako pri izboljšanju poznavanja razširjenosti podzemnih živali, kot tudi stanja jam. Zato smo se v okviru projekta LIFE NarclS (www.narcis.gov.si) odločili nagovoriti širšo javnost, ki lahko ali slučajno opazi podzemne živali v različnih okoljih, ali pa načrtno obiskuje in aktivno raziskuje jame. Pripravili smo spletno stran Živo podzemlje (<https://zivo.podzemlje.si>), kjer zbiramo podatke o živalih iz jam in drugih podzemnih okolij, pa tudi o tistih, ki se slučajno znajdejo na površju. S tem smo se pridružili drugim pobudam, ki vabijo javnost k sodelovanju pri zbiranju podatkov – pregled takih projektov v Sloveniji lahko najdete na strani <https://citizenscience.si>. V okviru projekta LIFE NarclS je sicer oživela tudi akcija Sporoči vrsto (<https://sporocivrsto.si/>), ki jo vodi Zavod RS za varstvo narave.

Za lažji vnos podatkov v Živo podzemlje smo na spletni strani pripravili tri različne spletne obrazce, odvisno od tega, kje ste živali opazili. Izbirate lahko med vnaprej določenimi tipi nahajališč: jame, izviri ali druga nahajališča. Med slednjimi so lahko vodnjaki, poplavljeni travniki ali rečne ravnice, umetni tuneli. Zgoditi se lahko tudi, da podzemne živali zanese v kakšno klet, kar je postalo zelo aktualno zaradi vse več poplav. Izpolnjevanje obrazcev je preprosto. Do njih lahko enostavno dostopate s klikom na ilustracijo izbranega tipa nahajališča ali preko priložene QR kode. V obrazcih je potrebno navesti čim več podatkov o kraju najdbe, datumu, najditelju in najdenih živalih, v primeru obiska jame pa se doda tudi katastrska številka jame, če je ta že registrirana. Zelo zaželeno je vsako opažanje podpreti s čim boljšo fotografijo, saj ta omogoča kasnejše preverjanje najdb in tudi identifikacijo, vsaj do višje živalske skupine.

Spletno mesto Živo podzemlje je opremljeno tudi s fotografijami in opisi nekaterih lažje prepoznavnih podzemnih vrst (npr. močeril) ali širših skupin (npr. netopirji, raki, hrošči, dvoživke, pajkovci). V primeru, da niste prepričani, katero žival ste videli, si lahko pogledate galerijo z opisi glavnih živalskih skupin na strani <https://zivo.podzemlje.si/stran/informacije-o-zivalih/>. Toda, zbiramo podatke o vseh živalskih skupinah, tudi če jih ni na tem seznamu. V tem primeru s spustnega seznama izberete »drugo« in dopišete čim več informacij o opaženi živali.

Namen naše akcije je spodbujanje opazovanja in posredovanja informacij o podzemnih živalih, nikakor pa ne poziv k prinašanju živali iz podzemlja ali k aktivnejšemu obiskovanju jam neizkušenih posameznikov z namenom zbiranja takih podatkov. Številne živali, ki živijo v različnih podzemnih okoljih so zaščitene in ogrožene, zakonsko zavarovane pa so tudi jame. Ker se zgodi, da kdo opazi kakšno podzemno žival, tako v podzemlju kot na površju, je naš namen zgolj ponuditi možnost sporočanja najdb na enem mestu, s tem pa prispevati k izboljšanju poznavanja razširjenosti teh živali pri nas. ■

<https://zivo.podzemlje.si/>

Ali ste podzemne živali našli v:

V jami

V izviru

Druga nahajališča

